

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**P.Terentij sex: || quae extant: Comoediae. An= || dria.
Eunuch[us]. Heautontimo= || rumenos. Adelphi. Ecyra. ||
Phormio. || ... [qui]= || b[us] erudita Philippi Mele Brettani
p̃posita est epi || stola ... || ...**

Terentius Afer, Publius

Lipsiae, 1519

Graeca est menandri. acta Ivdis megalensibus. L. Cornelio Lentulo [...]

[urn:nbn:de:bsz:31-114211](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-114211)

HEAVTONTIMORVMENOS

ter promissum est.

Gna. ite hac. Vos ualete & & plaudite. Calliopius recensui.

¶ Finis Eunuchi.

FABVLAE INTERLOCVTORES.

Chremes senex	Menedemus senex.
Clinia adulescens.	Clitipho adulescens.
Syrus seruus.	Dromo seruus.
Sofrata matrona.	Nutrix.
Bacchis meretrix	Phrygia ancilla.
Antiphila meretrix.	

GRAECA EST MENANDRI. ACTA LVDIS MEGALENSIBUS. L. Cornelio Lentulo. L. Valerio Flacco Aedilibus Curulib. agit Ambiu⁹ Turpio. modos fecit Flaccus Claudii. acta primum tibiis imparibus. deinde duabus dextris. Acta etiam tertia. C. Cornelio. M. Iuuenio Cofs.

C. SVLPICII APOLLINARIS PERIOCHA.

¶ Trimetri.

N Militiam proficisci gnatum Cliniam
Amantem Antiphilam compulit durus pater,
Animiq; sese angebat facti poenitens.
Mox ut reuersus est, clam patre diuertitur
Ad Clitiphonem. is amabat scortum Bacchidē.

Cum accersiret cupitam Antiphalam Clinia,
Et eius Bacchis uenit amica, ac seruolæ
Habitum gerens Antiphila. factum id, quo patrem
Suam calaret Clitipho. hic technis Syri
Decem minas meretriculæ aufert a fene

Antiphila Clitiphonis reperitur foror.

Hanc Clinia, aliam Clitipho uxorem accipit.

¶ PROLOGVS.

¶ Trimetri omnes.

E cui sit uestrum mirum, cur parteis seni

n Poeta dederit quæ sunt adolescentium.

Id primum dicam, deinde quid ueni eloquar.

Ex integra græca, integram comœdiam

Hodie sum acturus Heautontimorumenon,

Duplex quæ ex argumento facta est simplici.

Nouam esse ostendi, & quæ esset, nunc qui scripserit,

Et cui a græca sit, ni partem maximam

Existimarem scire uestrum, id dicerem,

Nunc quam ob rem has parteis didicerim, paucis dabo.

Oratorem uoluit esse me, non Prologum,

Vestram iudicium fecit, me actorem dedit.

Sed hic actor tantum poterit a facundia,

Quantum ille potuit cogitare commode,

Qui orationem hanc scripsit, quam dicturus sum.

Nam quæ rumores distulerint maleuoli,

Multas contaminasse Græcas, dum facit

Paucas latinas, factum hic id esse non negat,

Neque se id pigere deinde facturum autumat.

Habet bonorum exemplam, quo exemplo sibi

Licere id facere: quod illi fecerunt: putat.

Tum quod maleuolus uetus poeta dictitat,

Repente ad studium hunc se applicasse musicum,

¶ D. d. k. h. i. a. p. u. i. a. m. i. c. o. m. e. d. i. a.
 i. g. e. d. i. m. o. r. e. o. r. a. t. o. r. i. s. m. e. c. u. m.
 m. a. l. i. f. i. c. i. s. p. o. e. t. a. e. i. d. e. m. u. b. i.
 t. a. l. i. s. u. d. i. c. i. t. u. r. e. t. u. d. i. p. e. f. a. r. i. m.
 u. d. i. c. i. a.

¶ Quid sibi sit
 C. l. x. ad h. e. d.

HEAVTONTIMORVMENOS.

Amicum ingenio fractum haud natura sua,
 Arbitrium uestrum, uestra existimatio
 Valebit. quam ob rem omnes uos oratos uolo,

Ne plus iniquum possit q̄ æquum oratio.

Facite æqui litis, date crescendi copiam,

Nouarum qui spectandi faciunt copiam

Sine uitijis. ne ille pro se dictum existimet,

Qui nuper fecit seruo currenti in uia

Decesse populum. cur infano seruiat?

De illius peccatis plura dicet, cum dabit.

Alias nouas, nisi finem maledictis facit.

Adeste æquo animo, date potestatem mihi,

Statariam agere ut liceat per silentium.

Ne semper seruus currens, iratus senex,

Edax parasitus, Sycophanta autem impudens,

Auarus leno, assidue agendi sint mihi,

Clamore summo, cum labore maximo,

Mea causa causam hanc iustam esse animū indacite,

Vt aliqua pars laboris minuatur mihi.

Nam nunc nouas qui scribunt, nihil parcunt seni.

Si qua laboriosa est, ad me curritur.

Sin leuis est, ad alium mox defertur gregem.

In hac est pura oratio. experimini

In utranq; partem ingenium quid possit meum.

Si nunquam auare pretium statui arti meæ,

Et eum esse quæstum in animum induxi maximū,

Quam maxime seruire uestris cōmodis.

*Exhibe Quamuis in
 scriptis uindicta alias
 esse notat ab aliis
 pueris: uisus
 quæsi in totum euehi
 hanc sed etiam in
 re quæsi in
 utroq; non est ad in
 hanc suspensum ad in
 non sic q̄ legitur
 Democritus in 3. astu
 laus et seruus
 in Cicero Verge
 Lucius Catone ma
 de labore fere*

ACTVS PRIMVS PO. XLV.

Exemplum statuite in me, ut adolescentuli
Vobis placere studeant, potius q̄ sibi.

ACTVS PRIMVS.

CHREMES. MENEDEMVS. SENES.

¶ Trimetri, & Septenarii, unus dimeter Brachicatalepticus.

Vanquam hæc inter nos nuper noticia admodū est.

q̄ Inde adeo, quod agrum in proximo hic mercatus es,

¶ Nec rei fere sane amplius quicq̄ fuit,

Tamen uel uirtus tua me, uel uicinitas

(Quod ego in propinqua parte amicitia puto)

Facit, ut te audacter moneam & familiariter,

Quod mihi uidere præter aratem tuam

¶ Facere, & præter q̄ res te adhortatur tua.

Nam proh deum atq̄ hominum fidem, quid uis tibi?

Aut quid quæris? Annos sexaginta natus es,

Aut plus eo (ut conitio) Agrum in his regionibus

Meliorem, neq̄ pretii maioris nemo habet,

¶ Seruos compluris. proinde quasi nemo fiet,

Ita attente tute illorum officia fungere.

Nunq̄ tam mane egredior, neq̄ tam uesperis

Domū reuertor, quin in te fundo conspicer

Fodere, aut arare, aut aliquid ferre. deniq̄

¶ Nullum remittis tempus, neq̄ te respicis.

Hæc non uoluptati tibi esse, satis certe scio.

At enim dices, me quantum hic fiat operis pœnitet.

Quod in opere faciundo operæ consumis tuæ,

Si sumas in illis exercendis, plus agas. Me.

HEAVTONTIMORVMENOS

Chreme tantum ne ab re tuast ocii tibi,
 Aliena ut cures, ea nihil quæ ad te attinent? Chræ.
 Homo sum, humani a me nihil alienum puto.
 Vei me monere hoc, uel percontari puta.
 Rectum est, ego ut faciam, non est te ut deterream. Me.
 Mihi sic est usus, tibi ut facto opust face. Chræ.
 An cupiã est usus homini se ut cruciet? Me. Mihi. Chræ.
 Si quid laboris est, nollem. sed quid istuc mali est?
 Quæso quid de te tantû meruisti? Me. Eheu. Chre.
 Ne lachryma, atq; istuc quicquid est, fac me ut sciam.
 Ne retice, ne uerere. crede inquam mihi
 Aut consolando, aut consilio, aut re iuvero. Me.
 Scire hoc uis? Chre. Hac equidem caussa quam dixi tibi. Me.
 Dicerur. Chre. Istos rastros interea tamen
 Depone, ne labora. Me. Minime. Chre. Quam rem agis? Me.
 Sine me, uacuum tempus ne quod dem mihi
 Laboris. Chre. Nô sinam inq;. Me. Ah, non æquum facis. Chre.
 Hui, tam graueis hos quæso. Me. Sic meritum est meum. Chre.
 Nunc loquere. Me. Filium unicum adulescentulum
 Habeo, ah quod dixi habere me? immo habui Chreme,
 Nunc habeam nec ne, incertum est. Chre. Quid ita istuc?
 Me. Scies. Est e Corintho hic aduena anus paupercula,
 Eius filiam ille amare cœpit perditæ,
 Prope iam ut pro uxore haberet. hæc clam me omnia.
 Vbi rem rescui, cœpi non humanicus,
 Neq; ut animû decuit ægrotum adulescentuli,
 Tractare, sed ui & uia perauulgata patrum,

De Zelote
 Ecd. l. 2. c. 19
 Pau. Vol. l. 6. c. 19

Cottidie
 Licere spe
 Amicari
 Erras, si
 Ego te me
 Dum quo
 Ego quod
 Nulla ade
 Ego istuc
 Sed in Asia
 Atq; tibi sim
 Postremo
 Sape eade
 Putauit m
 Plus scire
 In Asiam a
 Quid ais?
 Ambo acc
 Animi est p
 Vbi compe
 Domû reuo
 Perturbato
 Assido, acc
 Video alios
 Cenam app
 Faciebat, qu
 Vbi uideo h

1 Cottidie accusabam . hem tibi ne hæc diutius

Licere speras facere, me uiuo patre?

Amicam ut habeas prope iam uxoris loco?

Erras, si id credis, & me ignoras Clinia.

2 Ego te meum esse, dici tantisper uolo,

Dum quod te dignum est facies. sed si id non facis,

Ego quod me in te sit facere dignum, inuenero.

Nulla adeo ex re istuc fit, nisi ex nimio ocio.

Ego istuc ætatis non amori operam dabam,

3 Sed in Asiam hinc abii propter pauperiem,

Atq; ibi simul rem, & gloriam armis belli repperi.

Postremo ad hoc res redit, adulescentulus

Sape eadem & grauitè audiendo uictus est.

Putauit me, & ætate, & sapientia

4 Plus scire & prouidere, q̄ seipsum sibi.

In Asiam ad regem militatū abiit Chreme. Chre.

Quid ais? Me. clama me profectus, menseis treis abest. Chre.

Ambo accusandi. etsi illud inceptum, tamen

Animi est pudentis signum, & non instrēui. Me.

5 Vbi comperi ex his qui ei fuere conscii,

Domū reuortor mœstus, atq; animo fere

Perturbato, atq; incerto præ ægritudine.

Assido, accurrunt serui, soccos detrahunt,

Video alios festinare, lectos sternere

6 Cœnam apparare, pro se quisq; sedulo

Faciebat, quo illam mihi lenirent miseriam.

Vbi uideo hæc, cœpi cogitare. hem tot mea

*Quidius in re
me. Sed in se uoluit
Et huiusmodi gratia
ad huc uas a huius
S. h. u. b.*

HEAVTONTIMORVMENOS.

Solius solliciti sunt causa, ut me unum expleant
 Ancillæ tot me uestiant: sumptus domi
 Tantos ego solus faciam: sed gnatum unicum
 (Quem pariter uti his decuit, aut etiam amplius,
 Quod illa ætas magis ad hæc utenda idonea est)
 Eum ego eieci hinc miserum iniustitia mea.
 Malo quidem me dignum quouis deputem,
 Si id faciam. nam usq; dum ille uitam illâ incolit
 Inopem, carens patria ob meas iniurias,
 Interea usq; illi de me supplicium dabo,
 Laborans, quærens, parcens, illi seruiens,
 Ita facio profus, nihil relinquo in aedibus,
 Nec uas, nec uestimentum. corrasi omnia,
 Ancillas, seruos (nisi eos qui opere rustico
 Faciundo, facile sumptum exerceant suum)
 Omnis produxi ac uendidi. inscripsi ilico
 Aedeis mercede. quasi talenta quindecim
 Coegi. agrum hunc mercatus sum, hic me exerceo.
 Decreui tantisper me minus iniuriæ
 Chreme, meo gnato facere, dum fiam miser.
 Nec mihi fas esse ulla me ualuptate hic frui,
 Nisi ubi ille huc saluus redierit meus particeps. Ch.
 Ingenio te esse in liberos leni puto,
 Et illum obsequentem, si quis recte aut commode
 Tractaret. uerum, neq; tu illum satis noueras,
 Nec te ille, hoc ibi fit, ubi non recte uiuitur.
 Tu illum nunq; ostendisti quanti penderes.

ACT
 Nec tibi i
 Quod si e
 Ita res est
 Menedem
 Saluum a
 Vinam di
 Dionysia h
 Non possu
 Tibi parce
 Non conue
 Nunc me ip
 Sic Chre. b
 Miseretq; m
 Monere op
 Ad cenan
 Nihil opus
 Presto apu
 Ibdæo hip
 Finca me q
 CLITIP
 C Oâto
 n E
 Pr
 Qui cum loq
 Pater adest qu
 Quid est? Cl

¶ Nec tibi illeſt credere auſus, quæ eſt æquum patri :

Quod ſi eſſet factum, hæc nunq̄ euemiſſent tibi. Me.

Ita res eſt fateor, peccatum a me maximum eſt. Chre.

Menedeme, at porro recte ſpero illum tibi

¶ Saluum affuturū eſſe hic confido propediem. Me.

Vtinam dii ita faxint. Chre. Facient, ſed nunc ſi commodum eſt,

Dionyſia hic ſunt, hodie apud me ſis uolo. Me.

Non poſſum. Chre. Cur non eſt quaſo tandem aliquantulum

Tibi parce, idem abſens facere te hoc uolt filius, Me.

¶ Non conuenit, qui illum ad laborem impulerim,

Nunc meipſum fugere. Chre. Siccine eſt ſententia eſt Me.

Sic. Chre. bene uale. Me. Et tu. Chre. lachrymas excuſſit mihi.

Miferetq̄ me eius. ſed ut diei tempus eſt,

Monere oportet me hunc uicinum Phaniam

¶ Ad cœnam ut ueniat. ibo ut uiſam ſi domi eſt.

Nihil opus fuit monitore, iam dudum domi

Præſto apud me eſſe aiunt, egomet conuiuias moror.

Ib̄ adeo hinc intro. ſed quid crepuerunt fores eſt

Hinc a me quiſnam egreditur eſt huc conceſſero.

CLITIPHO. ADVLESCENS. CHREMES.

¶ Oſtonarii, & unus Dimeter Brachicataleſticus.

¶ Nihil adhuc eſt qd̄ uereare Clinia, haud q̄q̄ etiã ceſſant,

n Et illã ſimul cū nuncio tibi hic ego affuturã hodie ſcio.

Proin tu ſolicitudinẽ iſtã falſam : q̄ te excruciat : omit-

Qui cum loquitur filius eſt Clit.

(tas. Chre.

Pater a deſt quẽ uolui, adibo. pater opportune aduenis. Chre.

¶ Quid eſt eſt Clit. Hunc Menedemũ noſtin noſtrũ uicinũ eſt Chre.

*Sic in lat. he
Iunius in g. & den:
¶ lachrymas excuſſit*

HEAVTONTIMORVMENOS.

*Ueni hoc et
sua profect ad
lucens mihi
Clit. aduentu*
Probe. Clit. Huic filium scis esse? Chre. Audiui in Asia. Cliti. Non
est pater. (tem, ilico

Apud nos est. Chre. Quid ais? Clit. Aduenientem, e naui egrediē
Adduxi ad cœnam. nā mihi magna cū eo iā inde usq; a pueritia

*) Semper fuit familiaritas. Chre. Voluptatē magnam nuntias.

Quā uellem Menedemū inuitatū, ut nobiscū esset hodie. ampli⁹,

*De gaudio mox
ei: in tul: quib*
Ut hanc laticiam nec opinanti primus ei obiicerem domi,

Atq; etiā nūc tempus est. Clit. caue faxis, non est opus pater. Chre.

Quapropter? Clit. quia eū icertūst etiā qd de se faciat, mō uenit.

*) Timet omnia, patris iram, & animū amicæ se erga ut sit sit suæ.

Eā misere amat, ppter eā hæc turba, atq; abitio euenit. Ch. scio. Clit.

Nunc seruolū ad eā in urbē misit, & ego nost; una Syrum. Chre.

Quid narrat? Cliti. Quid? ille se miseram esse. Chre. Miseram?

*Quæ
aut*
quem minus credere st.

*) Quid reliqui est qn habeat, quæ quidē in homie dicunt bona?

Parenteis, patriā incolumē, amicos, genus, cognatos, diuitias.

Atque hæc perinde sunt, ut illius animus, qui ea possidet.

Qui uti scit, ei bona, illi qui non utitur recte, mala. Clit.

Immo ille fuit senex importunus semper. & nunc nihil magis

*) Vereor, q̄ ne quid in illum iratus, plus satis faxit pater. Chre.

Ille ne? sed reprimā me, nam in metu esse hūc, illi est utile. Clit.

Quid tute tecum? Chre. dicā, ut ut erat mansum tamē oportuit.

Fortasse aliquanto iniquior erat, propter eius libidinem.

Pateretur. nam quem ferret, si parentem non ferret suum?

*) Hunc cine erat æquum ex illius more, an illum ex huius uiueret?

Et quod illū insimulat durum, id non est. nam parentū iniuriæ

*quod
satis*
Vniufmodi sunt ferme, paulo qui est homo tolerabilis.

Scortari crebro nolunt, nolunt crebro conuuiatier.

Præbent exigue sumptû, & ea sunt tamen ad uirtutem omnia.

VERVM, ubi animus semel se cupiditate deuinxit mala,

Necesse est Clitiphø consilia consequi consimilia, hoc

Scitûst, periculû ex aliis facere, tibi qd' ex usu fiet. Clit.

Ita credo. Ch. ego ibo hinc intro, ut uideam nobis qd' cœnæ fiet.

Ta ut tempus est dixi, uide sis, ne quo hinc abeas longius.

CLITIPHO.

¶ Tetrametri.

Vam iniqui sunt patres in omnes adulescētes iudices.

¶ Qui æquû esse censent, nos iâ a pueris ilico nasci senes,

¶ Neq' illarum affines esse rerum, quas fert adulescētia.

Ex sua lubidine moderantur nunc quæ est, non quæ olim fuit.

Mihi si unquam filius erit, næ ille facillimo utetur patre.

Nam & cognoscendi, & ignoscendi dabitur peccati locus.

Non ut meus, qui mihi per alium ostendit sua sententiam.

¶ Perii, is mihi ubi adbibit plus paulo, sua qui narrat facinora.

Nunc ait, periculû ex aliis facito tibi, quod ex usu fiet.

Astutus næ ille haud scit, quam mihi nunc surdo narret fabulam.

Magis nunc me amica dicta stimulant, da mihi, atq; affer mihi.

Cui quid respondeam nihil habeo, neq; me quisq; est miserior.

¶ Nam hic Clinia, & si is suarum rerum satagit, attamen

Habet bene ac pudice eductam, & ignarâ artis meretriciæ.

Meast potens, procax, magnifica, sumptuosa, nol' is.

Tum quod dem ei rectest. nam nihil esse mihi, religio est dicere.

Hocego mali non pridem inueni, neq; etiâ dum scit pater.

ACTVS SECVNDVS

Propere, qđ stas? Clin. Ve misero mihi, quāta de spe decidi. Cliti.

Quid istuc? quæ res te sollicitat aut? Clin. Rogas quid fiet?

Viden tu ancillas? aurum, uestem, quam ego cū una ancillula

Hic reliq: unde ea esse censes? Clit. uah, nūc demū intellego. Sy.

Dii boni quid turbest, ædes nostræ uix capient scio.

Quid comedēt? quid bibent? quid sene erit nostro miserius?

Sed uideo eccos, quos uolebā. Clin. O Iuppiter ubi nā est fides?

Dum ego ppter te errans patria careo demēs, tu interea loci

Collocupletasti te Antiphila, & me in his deseruisti malis,

Propter quā in sūma infamia sū, & meo patri min⁹ sū obsequens,

Cuius nunc pudet me & miseret, qui harū mores cantabat mihi.

Monuisse frustra dolet, neq; potuisse unq; ab hac me expellere.

Quid tamen nunc faciam, tum cum gratū mihi esse potuit, nolui.

Nemo est miserior me. Sy. hic de nostris uerbis errat, uidelicet

Quæ hic sum⁹ loeuti. Clinia, aliter tuum amorem atq; est, accipis.

Nam & uitast eadem, & animus te erga idem ac fuit,

Quantum ex ipsa re coniecturam fœcimus. Clin.

Quid est obsecro? nam mihi nunc nihil rerum omnium st

Quod malim, qđ me hoc falso suspicariet. Sy.

Hoc primum. ut ne quid huius rerum ignores, anus

Quæ est dicta mater esse ei antehac, non fuit,

Ea obiit mortem, hoc ipsa in itinere alteræ

Dum narrat, forte audiui. Clit. Quæ nam est altera? Sy.

Mane, hoc quod cœpi primum enarrem Clitipho,

Post istuc ueniam. Clit. propeta. Sy. Iam primum omnium

Vbi uentum ad ædeis est, Dromo pultat fores.

Anus quædam prodit. hæc ubi aperuit hostium

K

*De puluere
fab. l. c. c.*

HEAVTONTIMORVMENOS

Continuo hic se comecit intro . ego consequor.
 Anus foribus obdit pessulam . ad lanam redit.
 Hinc sciri potuit (aut nusquam alibi) Clinia,
 Quo studio uitam suam te absente exegerit,
 Vbi de improviso est interuentum mulieri.
 Nam ea res dedit tum existimandi copiam
 Cottidianæ uitæ consuetudinem .
 Quæ cuiusq; ingenium ut sit , declarat maxime.
 Textentem telam studiose ipsam offendimus,
 Mediocriter uestitam ueste lugubri .
 Eius anuis causa opinor , quæ erat mortua,
 Sine auro tum ornata , uti quæ ornantur sibi,
 Nulla malam re expolitam muliebri .
 Capillus pexus , prolixus , circum caput
 Reiectus negligenter , pax. Clin. Syre mi obsecro
 Ne me in leticiam frustra conicias. Sy. Anus
 Subtegmen nebat . præterea una ancilla erat .
 Ea texebat una pannis obsita ,
 Neglecta , immunda illuue. Clit. Si hæc sunt Clinia
 Vera , ira uti credo , quis te est fortunatiores
 Sin hanc quam dicit sordidatam & sordidam ,
 Magnū hoc quoq; signum est , dominā esse extra noxiam ,
 Cum eius tam negliguntur internuntii .
 Nam disciplina est , eisdem munerariæ
 Ancillas , primum ad dominas quæ affectant uiam. Clin.
 Perge obsecro te , & caue ne falsam gratiam
 Studeas inire , quid ait , ubi me nominas Sy ,

- Vbi dicimus redisse te , & rogare uti
 Veniret ad te mulier , telam deferit
 Continuo , & lachrumis opplet os totum sibi.
 Ut facile scires desyderio id fieri tuo. Clin. De desyderio tuo
 Galia li. 2. c. 1.
 Lucilio 18. c. 38.
- Præ gaudio (ita me dii ament) ubi sim nescio ,
 Ita timui. Clit. At ego nihil esse sciebam Clinia.
 Agedum uicissim Syre , dic quæ illast altera. Sy.
 Adducimus tuâ Bacchidem. Clit. Hem quid Bacchidem ?
 Eho, sceleste quo illâ adducis ? Sy. quo ego illâ ? ad nos scz. Clit.
 Ad patrē ne? Sy ad eū ipsum. Clit. o hominis impudentē
 Audaciâ. Sy. heus nō sit sine periclo facin⁹ magnū & mēorable. Cl.
 Hoc uide , in mea uita tu tibi laudem is quæsitum scelus .
 Vbi si paululum modo quid te fugerit , ego perierim ,
 Quid illo facias ? Sy. At enim. Clit. Quid enim ? Sy. Si sinas dicā
 Clin. Sine. Clit. quæ sit sine periclo facin⁹ magnū & mēorable. Quid autē
 meum fuerat indubet postea. aduersus quos auferretur eadē
- Sino. Sy. Ita res est , hæc nūc q̄si cū. Clit. q̄s (malū) ambages mihi
 Narrare occipit Cli. Syre neq̄ hic d't, mitte ista, atq; ad ré redi. Sy.
 Enimvero reticere nequeo. multis modis iniurius
 Clitipho est, neq; ferri potis est. Clit. Audiendū herele est , tace.
 Clit. Quid est ? Sy. Vis amare , uis potiri , uis quid des illi effici.
 Tuum esse in potiundo, periclū non uis, haud stulte sapis.
 Siquidē id sapere est , uelle te id quod non potest contingere.
 Aut hæc cū illis sunt habēda, aut illa cū his amittenda sunt.
 Harum duarum conditionū , nunc utram malis uide .
 Et si consilium quod cœpi rectum esse , & tutum scio.
 Nam apud patrē tua amica , tecum sine metu , ut sit copiaft.
 Tum quod illi argentū es pollicitus , eadē hac inueniam uia.

HEAVTONTIMORVMENOS

Quod ut efficeré, orando surdas iam aureis reddideras mihi.

Quid aliud tibi uis? Clit. siquidem hoc fit. Sy. siquidem experian-
do scies. Clit.

Age age, cedo istuc tuū consiliū qd id est. Sy. assimilabimus

Tuā amicā hui⁹ esse amicā. Cl. pulchre, cedo qd hic faciet de sua?

An ea quoq; dicef huius, si una hæc dedecori est parum? Sy.

Immo ad tuā matrē deducef. Cl. qd eor? Sy. longum est Clitipho

Si tibi narrem, quamobrem id faciā, uera causa est. Clit. fabulā,

Nihil satis firmi uideo, quamobrē accipere hūc mihi expediat me

Mane, habeo aliud, si istuc metuis, qd ambo cōfiteamini (tū, Sy.

Sine periculo esse. Cl. hmōi obsecro aliqd repperi. Sy. maxime.

Ibo obuiam his, dicam ut reuertantur domum. Cl. hem,

Quid dixit? Sy. Ademptum tibi iam faxo omnem metum,

Saluus m
ch: 1: 8: 19:
IN AVREM VTRAMuis, otiose ut dormias. Clit.

Quid ago nunc? Sy. tu nē quod bonist. Clit. Syre dic modo

Verum. Sy. Age modo hodie sero ac nequicq; uoles. Cl. in.

Datur modo fruare dum licet. nam nescias

Eius sit potestas posthac an unq; tibi. Clit.

Syre inquam. Sy. Perge porro, tamen istuc ago. Clit.

Verum hercle istuc est Syre, Syre inq; heus heus Syre, Sy.

Concaluit, quid uis? Clit. Redi redi. Sy. Adsum, dic quid est?

Iam hoc quoq; negabis tibi placere. Clit, Immo Syre,

Et me & meum amorem & famam permitto tibi.

Tu es iudex, ne quid accusandus sis, uide. Sy.

Ridiculum est te istuc me admonere Clitipho,

Quasi istic minus mea res agatur q̄ tua,

Hic si quid nobis forte aduersi eueniret.

Tibi etiam
Quapropter
Sed istuc
Facturum
Ne sit necesse
Verum illa
At hoc demum
Persuadere
In tempore
Primum. n
Eius noctem
Vilius an
Eidemq; ut
Sed heus tu
Partem no
Ego te aute
Inuersa uerb
Gemitus, scre
Laudabis. Sy
Sed q̄ cito sur
Voi sunt eur
Scio apd patr
Sine. Sy. non
Saltem salutat
Quid istic? Sy
BACC

Tibi erant parata uerba, huic homini uerbera.

Quapropter neutiq̄ hæc res neglectui est mihi.

Sed istunc exora, ut suam esse assimulet. Clin. scilicet

Facturum me esse, in eum iam res rediit locum,

¶ Ut sit neesse. Clit. Merito te amo Clinia. Clin.

Verum illa ne quid titubet. Sy. Perdoctast probe. Cli.

At hoc demiror, qui tam facile potueris

Persuadere illi, quæ solet quosq̄ spernere. Sy.

In tempore ad eam ueni, quod rerum omnium st

¶ Primum. nam miserum quendam offendi ibi militem,

Eius noctem orantem, hæc arte tractabat uirum,

Vt illius animam cupidum inopia incenderet,

Eademq̄ ut esset apud te ob hoc q̄ gratissima.

Sed heus tu uide sis, ne quid imprudens ruas.

¶ Patrem nosti ad has res q̄ sit perspicax.

Ego te autem noui, q̄ esse soleas impotens,

Inuersa uerba, euerfas ceruices tuas.

Gemitus, screatus, tussis, risus abstine. Clit.

Laudabis. Sy. Vide sis. Clit. Tutemet mirabere. Sy.

¶ Sed q̄ cito sunt consecutæ mulieres. Clit.

Vbi sunt? cur retines? Sy. Iam nunc hæc non est tua. Clit.

Scio apud patrem, at nunc interim? Sy. Nihil o magis. Clit.

Sine. Sy. non sinam inq̄. Clit. quæso paulisper. Sy. ueto. Clit,

Saltem salutare. Sy. Abeas si sapis. Clit. Eo,

¶ Quid istic? Sy. Manebit. Clit. o hoïem foelicem. Sy. ambula,

BACCHIS ANTIPHILA. CLINIA. SYRVVS.

Trimetri.

K iii

HEAVTONTIMORVMENOS

Depol te mea Antiphila laudo, & fortunatam iudico,

e Id cū studuisti, isti formæ mores ut confimiles forent.

Minimeq; (ita me dii amēt) miror, si te sibi qsq; expetit.

Nam mihi quale ingeniū haberes, fuit indicio oratio.

* Et cū egomet nunc mecū in animo uitam tuam consydero,

Omniumq; adeo nostrarum uolguſ, quæ ab se segregant,

Et uos esse istius modi, & nos non esse haud mirabile est.

Nam expedit bonas esse uobis. nos qbus cū res est, non sinunt.

Quippe forma impulsu nostra, nos amatores colunt.

* Hæc ubi immutata est, illi suum animum alio conferunt.

Nisi prospectum interea aliquid nobis est, deserite uiuimus,

Vobis cū uno simui ubi atatem agere decretumst uiro,

Cuius mos maxime est cōsiliis nostrū, hi se ad uos applicant.

Hoc beneficio utriq; ab utrisq; uero deuincimini,

* Ut nunq; ulla amoru uestro incidere possit calamitas. An.

Nescio alias, me scio quidem semper fœcisse sedulo,

Vt ex illius cōmodo, meū cōpararem cōmodum. Clin. Vah

Ergo mea Antiphila, tu nūc sola reducem me in patriam facis.

Nam dum abs te absūm, oēs mihi labores fuere, quos cœpi leues,

Præterq; tui carēdum qd' erat. Sy. Credo. Clin. Syre, uix suffero.

Hoc cine me miserum non licere meo modo ingenio frui?

Sy. Immo, ut patrē tuū uidi esse habitū diu, etiā duras dabit. Bac.

Quis nā hic adulescēs ē, q' itueſ nos? An. Ah, retine me obsecro. B.

Amabo, qd tibi est? An. Disperii. Bac. Perii misera, qd stupes

* Antiphila? An. uideon Clinia, an nō? Bac. quē uides? Clin.

Salue anime mi. An. O mi Clinia salue. Clin. Ut uales? An.

Saluum uenisse te gaudeo. Clin. Teneo ne te

Antiphila, maxime animo exoptata meo? Sy.

Ite intro, nam uos iam dudum expectat senex.

CHREMES. MENEDEMVS. Tetrametri ac Trimetri.

Angelaus a Di
im 198 9 10 11 12
100 11 12 13 14 15
16 17 18 19 20 21

Veram cum
Eius abitu,
Cum illi mi
Haud faciam
Item ut filiu
Video inferu
Nos quoq; ser
Aut ego profi
Natus sum,
Dei, DIEM
Nam mihi q
De filio egri
Abest, mag
Sed ipsam f
Menedeme f
Cuius te max
Nanquid nam
Vale atq; uiu
Mens Gnatus
Mens uenit? Cl
Non ault te sci
Conspetum fu
Ne tua duritia
Non tu ei dixiſ
Quia pessime
Si te tam leni &
Non possam, f
Vehemens in ut

ACTVS TERTIVS. FO. LII.

¶ Vescit, hoc iam cur cesso pultare hostium

I Vicini^r primum ex me ut sciat sibi filium
Redisse, & si adulescentem hoc nolle intellego.

Verum cum uideam miserum hunc tam excruciarier

¶ Eius abitu, cælem tam insperatum gaudium,

Cum illi nihil pericli ex indicio fiet^r

Haud faciam. nam q̄ potero adiutabo senem.

Item ut filium amico atq; æquali suo

Video inseruire & socium esse in negotiis.

¶ Nos quoq; senes est æquum senibus obsequi. Me.

Aut ego profecto ingenio egregie ad miseriam

Natus sum, aut illud falsumst, quod uolgo audio

Dici, DIEM ADIMERE ægritudinem hominibus.

Nam mihi quidem cottidie augetur magis

¶ De filio ægritudo. & quanto diutius

Abest, magis cupio, tanto & magis desydero. Chre.

Sed ipsum foras egressum uideo. adibo, alloquar.

Menedeme salue, nuncium apporto tibi,

Cuius te maxime fieri participem cupis. Me.

¶ Nunquid nam de gnato meo audisti Chreme^r Chre.

Valet atq; uiuit. Me. Vbi nã est q̄so^r Chre. Apud me domi. Me.

Meus Gnatus^r Chre. Sic est. Me. Venit^r Chre. Certe. Me. Clinia

Meus uenit^r Chre. Dixi. Me. Eam⁹, duc me ad eum obsecro. Chre.

Non uult te scire se redisse, etiam & tuum

¶ Conspectum fugitat propter peccatum. dum hoc timet,

Ne tua duritia illa antiqua etiam adaucta fiet. Me.

Non tu ei dixisti ut essem^r Chre. Nõ. Me. Quã obrẽ Chreme^r Chr.

Quia pessume istuc in te atq; in illum consulis,

Si te tam leni & uicto esse animo ostenderis. Me.

¶ Non possum, satis iam, satis pater durus fui. Chre. Ah

Vehemens in utranq; partem Menedeme es nimis

HEAVTONTIMORVMENOS.

Aut largitate nimia, aut parsimonia,
In eandem fraudem ex hac re, atq; ex illa incidēs.

Primum, olim potius q̄ paterere filium

Commeare ad mulierculam, quæ paululo

Tum erat contenta, cuiq; erant grata omnia.

Perterruisti hinc, ea coacta ingratis

Post illa cœpit uictum uolgo quarere.

Nunc cum sine magno detrimento non potest

Haberi, quid uis dare cupis. nam ut tu scias,

Quam ea nunc instructa pulchre ad perniciem fiet,

Primum, iam ancillas secum adduxit plus decem,

Oneratas ueste atq; auro, satrapas si fiet,

Amator nunq̄ sufferre eius sumptus queat,

Nedum tu possis. Me. Est ne ea intus? Ch. sit rogast̄

Sensi. nam ei unam cœnam atq; eius comitibus

Dedi, quod si iterum mihi sit danda, actum fiet.

Nam: ut alia omittam: pitissando modo mihi

Quid uiui absumpsit? sic dicens, asperum

Pater hoc est, aliud lenius. Sodes uide,

Releui dolia omnia, omnes serias, seruos

Omnes sollicitos habui, atq; hæc una nox.

Quid te futurum censes, quem assidue exedent̄

Ita me dii amabunt, ut me tuarum misertum sit

Menedeme fortunarum. Me, Faciat quod libet,

Sumat, consumat, perdat, decretum sit pati,

Dum illum modo habeam mecum. Ch. si certum est tibi

Sic facere, id permagni referre arbitror.

¶ Ut nescientem sentiat te id sibi dare. Me.
 Quid faciam? Ch. qd uis, potius q̄ quod cogitas,
 Per alium quemuis ut des, falli te sinas
 Technis per seruulum. & si subsensi id quoq̄
 ¶ Illos ibi esse, & id agere inter se clanculum.
 Syrus cum illo nostro confusuratur. conferunt
 Consilia adulescentes, & tibi perdere
 Talentum hoc pacto satius est, q̄ illo minam.
 Non nunc de pecunia agitur, sed illud quo modo
 ¶ Minimo periculo id demus adulescentulo.
 Nam si semel tuum a nimum ille intellexerit,
 Prius perdituram te tuam uitam, & prius
 Pecuniam omnem, quam ab te amittas filium. hui,
 Quantam fenestram ad nequitiam patefeceris
 ¶ Tibi autem porro ut non sis suaue uiuere.
 (Nam deteriores omnes sumus licentia)
 Quodcumq̄ inciderit in mentem uolet, neq̄ id
 Putabit prauum an rectum fiet quod petet.
 Tu rem perire & ipsum non poteris pati.
 ¶ Dare si denegariss, ibit ad illam ilico,
 Quo maxime apud te se ualere sentiet,
 Abiturum se abs te esse ilico minabitur. Me.
 Videre uerum, atq̄ ita ut res est dicere. Ch.
 Somnum hercle ego hac nocte oculis non uidi meis,
 ¶ Dum id quaero, tibi qui filium restituerem. Me.
 Cedo dexteram, porro te idem oro ut facias Chreme. Ch.
 Paratus sum. Me. scin quid nunc te facere uolo? Ch.

HEAVTONTIMORVMENOS

Dic. Me. Quod sensisti illos me incipere fallere,
 Id ut maturent facere, cupio illi dare
 Quod uult, cupio ipsum iam uidere. Ch. Operam dabo,
 Syrus est præhendendus, atq; adhortandus mihi.
 A me nescio quis exit. concede hinc domum,
 Ne nos inter nos congruere sentiant.
 Paululum negotii mihi obstat, Symus & Crito
 Vicini nostri, hic ambigunt de finibus.
 Me cœpere arbitrum, ibo ac dicam, ut dixeram,
 Operam daturum, me hodie non posse his dare,
 Continuo hic adero. Me. Ita quaeso. Dii uostram fidem
 Iran comparatam esse hominum naturam omnium,
 Aliena melius ut uideant & iudicent
 Quam sua? an eo fit, quia in re nostra, aut gaudio
 Sumus præpediti nimio, aut ægritudine?
 Hic mihi quanto nunc plus sapit q̄ egomet mihi? Ch.
 Dissolui me ortus, operam ut tibi darem.

SYRVS

CHREMES

Senarii.

Ac illac circumcursa, inueniendum est tamen
 h Argentum, intendenda in senem fallacia. *ichaphon
 u. uenatoribus*
 Ch. Num me sefellit hosce id struere? uidelicet
 Ille Clinix seruus tardiusculus est,
 Iccirco huic nostro tradita est prouintia. Sy.
 Quis hic loq̄? perii, nū nā hæc audiuit? Ch. Syre. Sy. hem? Ch.
 Quid tu istic? Sy. Recte quidem te demiror Chreme
 Tam mane, qui heri tantum biberis. Ch. Nihil nimis. Sy.

Nihil narras. uisa uero est (quod dici solet)
 Aquilæ Senectus. Ch. Eia. Sy. Mulier commoda
 Et faceta hæc est meretrix. Ch. Sane idem est uisa mihi. Sy.
 Equidem hercle forma luculenta. Ch. Sic fatis. Sy.
 Ita non ut olim, sed uti nunc sane bona.
 Minimeq; miror Clinia hanc si deperit.
 Sed habet patrem quendam auidum, miserum atq; aridum.
 Vicinum hunc nostin? at qui non diuitis
 Abundet, gnatus eius profugit inopia.
 Scin esse factum ut dico? Ch. Quid? ego nesciam?
 Hominem pistrino dignum. Sy. Quæ? Ch. Istum seruulum
 Dico adolescentis. Sy. Syre tibi timui male. Ch.
 Qui passus est id fieri? Sy. Quid faceret? Ch. Rogas?
 Aliquid repperiret, fingeret fallacias
 Vnde esset adolescenti amicæ quod daret.
 Atq; hunc difficilem inuitum seruaret senem. Sy.
 Garris. Ch. Hæc facta ab illo oportebat Syre. Sy.
 Eho quæso laudas, qui heros fallunt? Ch. in Ioco,
 Ego uero laudo. Sy. Recte sane. Ch. Quippe.
 Magnarum sæpe id remedium ægritudinum est.
 Iam huic mansisset unicus gnatus domi. Sy.
 Iocō an serio illæ dicat, nescio.
 Nisi mihi quidem addit animū quo libeat magis. Ch.
 At nunc quid expectat Syre? an dum hinc denuo
 Abeat, cum tolerare huius sumptus non queat?
 Nonne ad senem aliquam fabricam fingit? Sy. Stolidus est. Ch.
 At te adiutare oportet adolescentuli
 bellus

HEAVTONTIMORVMENOS.

Causa. Sy. facile equidem facere possum si iubes.

Etenim quo pacto id fieri soleat calleo, Ch.

Tanto hercle melior. Sy. non est mentiri meum. Ch.

Fac ergo. Sy. at heus tu facito, dum eadem hæc memineras,

Si quid huius simile forte aliquando euenerit,

(Ut sunt humana) tuus ut faciat filius. Ch.

Non usq̄ ueniet spero. Sy. spero hercle ego quoq̄.

Neq̄ ego nunc dico q̄ quicq̄ illum senserim,

Sed si quid ne quid, quæ sit eius ætas uides.

Et ne ego te (si usus ueniat) magnifice Chreme

Tractare possim. Ch. de istoc (cum usu uenerit)

Videbitus quid opus sit, nunc istuc age. Sy.

Nunq̄ commodius, q̄ nunc herum audiui loqui,

Nec cum malefacerem, crederem mihi impunius

Licere, quis nam a nobis egreditur foras?

CHREMES CLITIPHO SYRVS

Trochaici Octonarii & Senarii mixti, & Dimeter unus

q̄ Vid istuc quæ sorq̄s istuc mos est clitiphorita ne fieri oportet?

Cl. quid ego feci? Ch. uidi ego te modo manum in sinum
huic meretrici

Inferere? Sy. acta hæc res est, perii. Cl. me ne?

Ch. hisce oculis, ne nega, facis adeo indigne iniuriã illi, q̄ non absti-

Nam istac qd̄ cõtumelia est, hoïem amicũ recipere (neas manũ.

Ad te, atq̄ eius amicam subagitare, uel heri in conuiuio

Quam immodestus fuisti? Sy. factum. Ch.

Quam molestus, ut equidem: ita me dii ament:

Metui quid futurum deniq̄ esset. noui ego amantium

Animo aduortunt grauer quæ non censeas. Cli. At mihi fides

Apud hunc est, nihil me istius facturum pater. Ch.

Esto, at certe concedas aliquo ab eorum ore aliquantisper,

Multa fert libido, ea prohibet facere tua præsentia, ego de me

Faciam coniecturam. nemo est meorum amicorum hodie, apud

Quem expromere omnia mea occulta Clitipho audeam.

Apud alium prohibet dignitas, apud alium ipsius facti piget.

Ne ineptus, ne proteruus uidear, quod illum facere credito. *De Proteruus*

Sed nrm est intelligere utcūq; atq; ubicūq; opus sit obsequi. Sy.

Quid istic narrat? Ch. perii. Sy. Clitipho, hæc ego precipio tibi,

Homini frugi & temperantis sanctus offitiū. Clit. tace sodes. Sy.

Recte sane. Ch. Syre pudet me. Sy. credo, neq; id iniuria, (uides,

Quin mihi molestūst. Clit. pergin hercle. Sy. neq; dico. Clit. quid

Nonne accedam illos? Ch. cho q̄so ad eos una accedandi uia est?

Sy. Actumst, hic prius se indicarit, q̄ ego argentum effero Chreme,

Vin tu homini stulto mihi auscultare? Ch. qd faciā? Sy. iube hunc

Abire hic aliquo. Clit. quo ego hic abeā? Sy. quo lubet, da illis locū

Abi deambulatū. Clit. deambulatū? quo? Sy. uah q̄si desit locus.

Abi sane istac, istorsum, quo uis. Ch. recte dicit, ce nseo. Clit.

Dii te eradicent Syre, qui me istinc extrudis. Sy. at tu pol

Tibi istas posthac comprimito manus.

Censen uero? quid illum porro credis facturum Chreme? *De Porro*

Nisi eum (quantum Dii dant tibi opis) seruas, castigas, mones. Ch.

Ego istuc curabo. Sy. atqui nunc here hic tibi adseruand⁹ est. Ch.

Fiet. Sy. si sapis, nam mihi iam minus minusq; obtemperat. Ch.

Quid tu? ecquid de illo, quod dudum tecum egi, egissi Syre? aut

Repperisti tibi quod placeat, an nondum etiam? Sy. de fallacia

Dicis? hem inueni nuper quandā. Ch. frugi es, cedo qd id est? Sy.

HEAVTONTIMORVMENOS

Dicam, uerū ut aliud ex alio incidit. Ch. qd nā Syre? Sy. Pessima

¶ Hæc est meretrix. Ch. Ita uidetur. Sy. Immo si scias,

Vah uideo quod incœptet facinus. Fuit quædā anus Corinthia

De Drachma Hic, huic drachmarū hæc argenti mille dederat mutuū. Ch.

Wudeus de alle

Quid tum? Sy. ea mortuast, reliquit ei filiam adulescentulam,

Ea relicta huic arraboni est p illo argento. Ch. Intellego. Sy.

¶ Hanc secum huc adduxit, eaq̄ est nunc ad uxorem tuam. Ch.

Quid tum? Sy. Clinia orat sibi uti nunc det illam, illi tamen

Post datum mille numū poscit. Ch. & poscet qdem? Sy. Hui

Dubiū ne id est? Ch. ego sic putau. qd nunc facere cogitas? Sy.

De Caribus Ego ne? ad Menedemū ibo, dicam hanc esse captam e Caria,

Uicodotus h. s.

Licet in stonc

pro illo ffu

Ditem & nobilem, si redimat magnum esse in ea lucrū. Ch.

¶ Erras. Sy. quid ita? Ch. Pro Menedemo nunc tibi ego respondeo.

Non emo, qd ais? Sy. optata loq̄re. Ch. Atq̄ non opus est. Sy.

Non opus est? Ch. Nō hercle uero. Sy. qd istuc, miror? Ch. iam

Scies, Mane mane, qd est q̄ tam a nobis grauiter crepuere fores?

SOSTRATA. CHREMES. NVTRIX. SYRVS. ACTVS

¶ Tetrametri, Septenarii, & Senarii mixti. (QVARTVS.

¶ Si me anim⁹ fallit, hic p̄fecto ē anul⁹, quē ego suspicor

n Is q̄ cū exposita ē gnata. Ch. qd uolt sibi Syre hæc oro?

So. qd ē is ne tibi uides? Nu. dixi eqdē, ubi mihi ostēdisti ilico,

Eū esse. So. at uide ut satis cōreplata mō sis mea nutrix. Nu. Satis.

So. Abi iam nūc intro, atq̄ illa si iam lauerit mihi nuncia,

¶ Hic ego uirū interea opperibor. Sy. te uolt, uideas quid uelit,

Nescio qd tristis est, nō temerest, metuo qd fiet. Ch. quid fiet?

Ne ista hercle magno iam conatu magnas nugas dixerit? So.

Ehem mi uir. Ch. ehem mea uxor. So. teipm̄ q̄ro. Ch. loq̄re quid

Primū hoc te oro, ne qd credas me aduersū edictū tuū (uelis. So.

Facere eē au
Credo, Sy. N
Meministi
Si puellam p
Satislisti. Sy.
So. Minime.
Exponendā. C
Perii, qd ego
Insciens feci. C
Te inscientē,
Tot peccata in
Imperū exequ
Non simulate
At id omittō
Quā bene uer
Nempe a qui
Per te ueluti q
Credo id cogit
Quid cū illis a
Melius, peius,
Mi Chreme pe
Quito tuus est
Vr mea stultiti
Satis cet equidē i
Male docet te m
Qua hoc occip
Religiosa, cū ex
Dettatio, & euti

Facere eē ausam. Ch. uin me istuc tibi (etfi incredibile ē) credere
 Credo. Sy. Nescio quid peccati portet hæc purgatio. So.
 Meministin me esse grauidā, & mihi te maximopere interminatū
 Si puellam parerem, nolle tolli? Ch. Scio quid feceris.
 Sustulisti. Sy. Sic est factū domina? ergo herus dāno auct⁹ est.
 So. Minime. sed hic erat anus Corinthia haud impura, ei dedit
 Exponendā. Ch. O Iupiter, tantā inesse animo insciam. So.
 Perii, qd ego feci? Ch. rogitas? So. si peccaui mi Chreme,
 Insciens feci. Ch. id equidē ego (etiam si tu neges) certo scio,
 Te inscientē, atq; imprudentē dicere ac facere omnia,
 Tot peccata in hac re ostendis. nam iam primū si meum
 Imperiū exequi uoluisses, interemptam oportuit,
 Non simulare mortem uerbis, re ipsa spem uitæ dare.
 At id omitto, misericordia, animus maternus, sino.
 Quā bene uero ab te prospectū est, qd uoluisti, cogita.
 Nempe aui illi prodita abs te filia est planissime,
 Per te ueluti quæstū faceret, ueluti ueniret palam.
 Credo id cogitasti, quid uis? satis est dum uiuat modo,
 Quid cū illis agas? qui neq; ius, neq; bonū, atq; æquū sciūt.
 Melius, peius, prosit, obsit, nihil uident, nisi quod lubet. So.
 Mi Chreme peccaui fateor, uincor, nunc te obsecro,
 Quāto tuus est animus natu grauior, tanto ignoscentior,
 Ut meæ stultitiæ iustitia tua sit aliquid praesidii. Ch.
 Scilicet equidē istuc factū ignoscā, uerum Sostrata
 Male docet te mea facilitas multa. sed istuc quid est?
 Qua hoc oceptūst causas loqre. So. ut stultæ & miseræ oēs sumus
 Religiosæ, cū exponendā do illi, de digito anulum
 Detraho, & cum dico, ut una cum puella exponeret
 L iiii

HEAVTONTIMORVMENOS.

Si moreretur, ne expertis partis esset de nostris bonis. Ch.

Istuc recte conseruasti te atq; illam. So. hic is est anulus. Ch.

Vñ hūc habes? So. quā Bacchis secū adduxit adulescētulā. Sy. hē.

Ch. Quid ea narrat? So. ea lauātū dū it, seruandū mihi dedit

Anulū, non aduorti primo, sed postq̄ aspexi, ilico

Cognoui, ad te exilui. Ch. quid nunc suspicāre, aut inuenis

De illa? So. nescio, nisi ut ipsa quæras ut de hunc habuerit,

Si potest reperiri. Sy. interii, plus spei uideo q̄ uolo.

Nostra est, si ita est. Ch. uiuit ne illa cui tu dederas? So. nescio.

Ch. Quid renunciauit olim fecisset? So. id quod iusseram. Ch.

Nomen mulieris cedo quod sit, ut quærat. So. Philteræ. Sy.

My opinion Philteræ
Ipsa est, mirum ni illā salua est, & ego perii. Ch. Sostrata

My opinion Philteræ
Sequere me intro hac. So. ut præter spem uenit q̄ timui male,

Ne nunc animo ita esses duro, ut olim in tollenda Chreme. Ch.

Non licet hominem esse sape ita ut uolt, si res non finit.

Nunc ita tempus est mihi, ut cupiam filiam, olim nihil minus.

SYRVS.

Coſtonarii Iambici.

Si me animus fallit haud multū a me aberit infortunū.

Ita hac re in angustum oppido nunc meæ cogunt copiæ,

Nisi aliqd uideo, ne esse amicā hāc gnati resciscat senex,

Nam quod sperem de argento, aut posse postulem me fallere,

Nihil est. triumpho, si licet me latere tecto, & abscedere.

My opinion
Crucior bolum tantum mihi ereptum tam subito e faucibus.

Quid agam? aut comminiscar? ratio de integro ineundast mihi.

Nihil tam difficile est, quin quærendo inuestigari possit.

Quid si hoc sic incipiam nunc? nihil est. quid si sic tantūde egero.

At sic opinor, non potest. immo optime, euge optumam habeo.

Retraham hercle (opinor) ad me illud idē fugitiuū argentū tamē

CLINIA SYRVS.

¶ Tetrametri Trochaici, & Iambici, & ex his Catalectici, quidam trimetri, seu Septenarii.

n Vlla mihi res posthac potest iam interuenire tanta
Quæ mihi egritudine afferat. tāta hæc læticia aborta ē.
Dedo patri me nunc, iam ut frugalior sim q̄ uolt. Sy.

¶ Nihil me fefellit. cognita est, quantum audio huius uerba.

Iustuc tibi ex sententia tua obtigisse lætor. Clin.

O mi Syre audisti in obsecro? Sy. quid nisi usq; una affuerim?

Clini. Cui æque audisti commodius q̄cū euenisset? Sy. Nulli. Clini.

Atq; ita me Dii ament, ut ego nunc non tam ineptæ causa

¶ Lætor, q̄ illius, quam ego scio esse honore quouis dignam. Sy.

Ita credo, sed nunc Clinia age, da te mihi uicissim.

Nam amici quoq; res est uidenda, in tuto ut collocetur,

Ne quid de amica nunc senex. Clin. o Iuppiter. Sy. quiesce. Clin.

Antiphila mea nubet mihi. Sy. Siccine mihi interloqueris? Clin.

¶ Quid faciā Syre mihi gaudeo. fer me. Sy. fero hercle uero. Clin.

Deorū uitā adepti sum⁹, Sy. frustra operā opior hanc sumo. Clini.

Loq̄re, audio. Sy. at iā hoc nō ages. Cli. agam, Sy. uidendū est inq̄

Amici quoq; res Clinia tui in tuto ut collocetur.

Nam si nunc a nobis abis, & Bacchidem hic relinquis,

¶ Noster resciscet ilico esse amicam hanc Clitiphonis.

Si abduxeris celabitur itidem, ut celata adhuc est. Cli.

At em̄ istoc nihil est magis Syre meis naptiis aduersum.

Nam quo ore appellabo p̄rem mihi dare uxore, cū uiderit me h̄re

Amicam, tenes quid dicam. Sy. quid nisi Clini.

¶ Quid dicam? quā causam afferam? Sy. quin nolo mentiare,

HEAVTONTIMORVMENOS.

Aperte (ita ut res sese habet) narrato. Clin. quid ais? Sy. Iubeo
 Illam te amare, & uelle uxorem hanc esse Clitiphonis. Clin.
 Bonā atq; iustā rem oppido imperas, & factu facilem.
 Et scilicet iam me hoc uoles patrem exorare, ut calet

Senem nostrū. Sy. immo ut recta uia rem narret ordine omnē.
 Cli. hem, fatin sanus es & sobrius? tu quidē illū prodis plane?

Nam qui ille poterit esse in tuto, dic mihi? Sy.
 Huic equidē consilio palmā do, hic me magnifice effero,
 Qui uim tantā in me, & potestātē habeā tante astutiæ

Vera dicendo, ut eos ambos fallam, ut cum narret senex
 Vester nostro, istam esse amicā Gnati, nō credat tamen. Clin.
 At em̄ spem istoc pacto rursum nuptiarū omnē mihi eripis.
 Nam dum amicā hanc meam esse credet, nō cōmitter filiam.
 Tu fortasse quid de me fiat paruipendis, dum illi consulas. Sy.

Quid (malum) me tandē censes uelle id adsimularier?
 Vnus est dies, dum argentum eripio, pax nihil amplius. Clin.
 Tantum sat habes? quid tum quæso si hoc pater rescierit? Sy.

Quid si redeo ad illos qui aiunt, quid si nunc cœlū ruat. Clin. *
 Metuo quid agam. Sy. Metuis? quasi non ea potestas sit tua,

Quo uelis in tempore ut te exoluas, rem facias palam. Clin.
 Age, age, traducatur Bacchis. Sy. Optume, ipsa exit foras.

BACHIS. CLINIA. SYRVS. DROMO. PHRIGIA:
 Tetrametri Trochaici, partim Catalectici, nonnulli Iambici,

Atis proterue me Syri promissa huc induxerunt,

Decem minas, q̄s mihi dare pollicitus ē, qd̄ si is nūc me

Deceperit, saepe obsecrās me ut ueniā, frustra ut ueniet.

Aut cum uenturam dixerō & constituero, cum is recte
 Renunciarit, Clitipho cum spe pendebit animi,

¶ tal: in dydi
 1. 1. 68:

Decipiam
 Satis scite
 Faciet, di
 Mea Phry
 Charini P
 Memini. B
 Sy. Quid in
 Venum aliq
 Perii hercle,
 rba. abi. Sy. q
 Sy. Atqui iā
 Ea quid? Sy
 to traduce
 Quod tibi e
 Co. Etiam n
 Ba. Eatur. Sy
 Sy. Syrus. Dr
 Ancillas om
 Quamobrem
 Sperabit sum
 Ne haud ille
 Dāni appor
 C
 Ta
 I Mi
 illa
 Est scio hocce
 Ita magno del

ACTVS QVARTVS FO. LVIII.

Decipiam, ac non ueniā. Syrus mihi tergo pœnas pendet. Clin.

Satis scite promittit tibi. Sy. Atqui tu hanc iocari credis?

Faciet, nisi cauero. Ba. dormiunt, ego pol istos cōmouebo.

Mēa Phrygia audistin modo, homo iste quā uillā demonstrauit

Charini? Ph. audiui. Ba. p̄ximā eē huic fundo ad dexteram Ph.

Memini. Ba. Curriculo præcurre, ap̄d eum miles Dyonisia agit. *De curruo Lau. Dall. 15*

Sy. Quid inceptat? Ba. dic me hic oppido esse inuitā, atq; seruari.

Verum aliquo pacto uerba his me daturā esse, & uenturā. Sy. (at

Perii hercle, Bacchis, mane, mane, quo mittis istāc q̄so? lube mane

Ba. abi. Sy. qn est paratum argentū. Ba. qn ego hic maneo, facias?

Sy. Atqui iā dabis. Ba. ut lubet, nū ego isto? Sy. at scin quid fodes

Ba. quid? Sy. trāseundū est nūc tibi ad Menedemū, & tua pompa

Eo traducenda est. Ba. quā rē agis? scel⁹. Sy. egon? argentū cudo

Quod tibi dem. Ba. dignā me putas quā illudas? Sy. nō est temere

Ba. Etiam ne tecū hic res mihi est? Sy. Minime, tuum tibi reddo.

Ba. Eatur. Sy. Sequere me hac. heus Dromo. Dr. Quis me uoit?

Sy. Syrus, Dr. Quid est rei? Sy.

Ancillas omneis Bacchidis traduce huc ad nos propere. Dr.

Quamobrem? Sy. ne quæras, & ferant quæ secū huc attulerunt,

Sperabit sumptum sibi senex leuatum esse harum abitu.

Næ haud ille scit hoc paululum lucri, quantum ei

Dāni apporet. tu nescis qd̄ scis Dromo, si sapias. Dr. mutū dices.

CHREMES. SYRVS. ¶ Iambici senarii.

Ta me diū ament, ut nunc Menedemi uicem

Miseret me, tantum deuenisse ad eum mali.

Illancine mulierem alere cum illa familia?

Et si scio hosce aliquot dies non sentiet,

Ita magno desiderio fuit ei filius.

HEAVTONTIMORVMENOS.

Verum ubi uidebit tantos sibi sumptus domi

Quotidianos fieri, nec fieri modum,

Optabit rursum ut abeat ab se filius.

Sed Syge optie eccū. Sy. cesso hūc adoriri? Chr. Syre? Sy. hem?

Ch. Quid est? Sy. te mihi ipsum iam dudum exoptabam dari. Ch.

Videre egisse iam nescio quid cum sene. Sy.

Sal. in chilo
De illo quod dudum dictum ac factum reddidi. Ch.

Bonan fide? Sy. bona hercle. Ch non possum pati

Quin tibi caput demulceam, accede huc Syre,

Faciā boni tibi aliquid pro ista re, ac lubens. Sy.

At si scias q̄ scite mihi in mentem uenerit. Ch.

Vah, gloriare euenisse ex sententia? Sy.

Non hercle, uero uerum dico. Ch. dic quid est? Sy.

Tui Clitiphonis esse amicam hanc Bacchidem

Menedemo dixit Clinia, & ea gratia

Secum adduxisse, ne tu id perentiferes. Ch.

Probe. Sy. dic sodes. Ch. nimium inq̄. Sy. immo sic satis.

Sed porro ausculta quod superest fallacia.

Sese ipse dicit suam uidisse filiam,

Eius sibi complacitam formam postq̄ aspexerit,

Hanc se cupere uxorem. Ch. modon quæ inuenta est? Sy.

Eam, & quidem iubebit posci. Ch. quam ob rem istuc Syret?

Nam prorsus nihil intellego. Sy. uah, tardus es. Ch.

Fortasse. Sy. argentum dabitur ei ad nuptias,

Aurum, atq̄ uestem qui comparet, tenes ne? Ch. comparet? Sy.

Id ipsum. Ch. at illi ego neq̄ do, nec spondeo. Sy.

Non, quā obret? Ch. quā obrem me rogas? hōi fugituo? Sy. ut luber

Non ego perpetuo dicebam, ut illam illi dares,

Venit ut f

Ira tu istac

Egon cui d

Credebam.

Et ego hoc

Eo capti. Ch

Atqui boni

Volo te dare

Fiat, quare

Dni de argen

Id quare redd

Et nunc con

Nam iustit

Meam me in

Dicunt, ius s

Hand faciam

Omnes te in l

Quin egomet

lube potius. C

Translata am

Magis uerisin

Et simul facil

Ipse adeo ade

n v

Q

Verum ut simulares. Ch. non meast simulatio.

Ita tu istac tuo misceto, ne me admisceas.

Egon cui daturus non sim ut ei despondeam? Sy.

Credebam. Ch. minime. Sy. scite poterat fieri.

Et ego hoc (quia dudum tu tantopere iusseras)

Eo cœpi. Ch. credo. Sy. cæterum equidem istuc Chreme

Aequi boniq; facio. Ch. at qui tum maxime

Volo te dare operam ut fiat, uerum alia uia. Sy.

Fiat, quærat^{ur} aliud, sed illud quod tibi

Dixi de argento quod ista debet Bacchidi,

Id nunc reddendum est illi. neq; tu scilicet

Eo nunc confugies, Ch. quid mea? num mihi datum sit?

Num iussit? num illa oppignorare filiam

Meam me inuito potuit? Sy. uerum illud Chreme

Dicunt, ius summum, sæpe summa malicia est. Ch.

Haud faciam, Sy. immo aliis si licet, tibi non licet.

Omnes te in lauta, & bene aucta parte putant. Ch,

Quin egomet iam ad eam deferam. Sy. immo, filiam

Iube potius. Ch. quam obrem? Sy. qa em in eum suspicio est

Translata amoris. Ch. quid tum? Sy. quia uidebitur

Magis uerisimile id esse, cum hic illi dabit.

Et simul facilius conficiam ego quod uolo.

Ipse adeo adest, abi, affer argentum. Ch. affero.

CLITIPHO. SYRVS.

Trimetri Iambici.

Vlla est tam facilis res, quin difficilis fiet,

Quam inuitus facias. uel me hæc deambulatio,

HEAVTONTIMORVMENOS.

Quæ non laboriosa, ad languorem dedit.

Nec quicquid magis nunc metuo, quam ne denuo

Miser aliquo extrudat hinc, ne accedam ad Bacchidem.

Vt te omnes quidem dii Deorum, quantum est Syre

Cum istoc inuento, cumque incepto perdiunt.

Huiusmodi mihi res semper comminiscere,

Vbi me excarnifices. Sy. I tu hinc quo dignus es,

Quam pene tua me perdidit proteruitas. Clit.

Vellem hercle factum, ita meritis. Sy. meritum? quo modo?

Næ me istuc ex te prius audiuisse gaudeo,

Quam argentum haberes, quod daturus iam fui. Clit.

Quid igitur tibi vis dicam? abiisti istinc, mihi

Amicam abduxisti, quam non liceat tangere. Sy.

Iam non sum iratus, sed scin ubi nunc sit tibi

Tua Bacchis? Clit. Apud nos.

Sy. non. Clit. Vbi igitur? Sy. Apud Cliniam.

Clit. Perii. Sy. Bono animo es, iam argentum ad eam deferes,

Quod ei pollicitus. Clit. garris, unde id? Sy. A tuo patre.

Clit. Ludis fortasse me. Sy. Ipsa re experibere.

Clit. Næ ego fortunatus homo sum, deamo te Syre.

Sy. Qua causa id fiat obsecundato in loco.

Sed pater egreditur, caue quicquid admiratus fies,

Quod imperabit facito. loquitor paucula.

CHREMES. SYRVS. CLITIPHO. **C** Trimetri omnes.

Bi Clitipho nunc est? Clit. Eccum me inque.

u Ch. Eccum hic tibi. Ch. Quid rei esset, dixisti huic?

Sy. Dixi pluraque omnia. Ch. Cape hoc argentum ac defer,

Sy. Hei,

Sy. Sequer

Nam tu

Minas qui

Quas pro

Hæc pro

Porro hæc

Quam mul

Miri nunc

Aliquis, lab

MENE

m

Serua (quo

Cælo, quid

Quid tum?

Quælo quid

Intra nos qui

Vt ea via abs

Ea res nunc a

Etraui, sic re

Et quidem h

Amica. Me. I

Et illum aiu

Des, gaurum

Id est profect

1 Sy. Hei, qd stas lapis? Quin accipis? Clit. Cedo sane,
 Sy. Sequere hac me otyus, tu hic nos dū exim⁹, iterea opperibere.
 Nam nihil est illic quod moremur diutius. Ch.
 Minas quidem iam decem habet a me filia, *Uoquatur sciam.*
 1 Quas pro alimentis esse nunc duco dadas,
 Hæc pro ornamentis consequentur alteræ.
 Porro hæc talenta dotis apposcent duo.
 Quam multa iniusta ac praua fiunt moribus?
 Mihi nunc relictis omnibus, inueniendus est
 1 Aliquis, labore inuenta mea cui dem bona.

MENEDEMVS. CHREMES. ¶ Trimetri omnes.

Vlto omnium nunc me fortunatissimū

m Factum puto esse gnate, cum te inrellego

Respuisse. Ch. ut errat. Me. te ipm qrebam Chreme,

Serua (quod in te est) filium & me & familiam. Ch.

1 Cedo, quid uis faciam? Me. Inuenisti hodie filiam? Ch.

Quid tum? Me. Hanc sibi dari uolt uxorem Clinia. Ch.

Quæso quid hois es? Me. qd est? Ch. iam ne oblitus es

Inter nos quid sit dictum de fallacia.

Vt ea uia abs te argentum auferref? Me. Scio. Ch.

20 Ea res nunc agitur ipsa. Me. qd dixti Chreme? Ch.

Erraui, sic res acta est. Me. quanta Ipse decidi? Ch.

Et quidem hæc (quæ apud te est) Clitiphonis est

Amica. Me. Ita aiunt. Ch. & tu credis? Me. Omnia. Ch.

Et illum aiunt uelle uxorem, ut cum desponderim,

21 Des, q aurum ac uestem atq; alia (quæ opus sunt) comparet. Me.

Id est profecto, id amicæ dabitur. Ch. Scilicet

HEAVTONTIMORVMENOS

Daturum. Me. uah, frustra igitur gauisus miser.

Quid uis tamen iam malo, q̄ hunc amittere.

Quid nunc renunciem abs te responsum Chremes

Ne sentiat me sensisse atq; ægre ferat? Ch.

Ægre? nimium illi Menedeme indulges. Me. sine.

Inceptum sit. perfice hoc mihi perpetuo Chreme. Ch.

Dic conuenisse, egisse te de nuptiis. Me.

Dicam, quid deinde? Ch. me facturum esse omnia,

Generum placere, postremo etiam si uoles,

Desponsatam quoq; esse dicito. Me. hem istue uolueram. Ch.

Tanto otius te ut poscat, & tu id quod cupis,

Quam ocissime ut des. Me. cupio. Ch. ne, tu propediem

Scio (ut istam rem uideo) istius saturabere,

Sed hæc ita ut sinit, cautim & paulatim dabis,

Si sapias. Me. faciam. Ch. abi intro, uide quid postulent.

Ego domi ero si quid me uoles. Me. sane uolo.

Nam te scientie faciam quicquid egero.

ACTVS QVINTVS.

MENEDEMVS CHREMES.

Septenarii, partim Senarii Iambici.

Go me non tā astutū, neq; ita perspicacē esse id certo scio.

Sed hic adiutor me9, & mōitor, & p̄mōstrator Chremes,

Hoc mihi præstat, in me quid uis harum rerum conuenit.

Quæ sunt dicta in stultum, caudex, stipes asinus, plumbeus

In illum nil potest. nam exuperat eius stulticia hæc omnia. Ch.

Ohe, iam desine deos uxor gratulando obtundere.

Tuam esse inuentam gnatam, nisi illos ex tuo ingenio iudicas,

Ut nihil credas intelligere, nisi idem dictum sit centies.

- Sed quid interim illic iam dudum gnatus cessat cum Syros? Me.
 Quos ais hoies Chremes cessare? Ch. ehem Menedeme aduenis,
 Dic mihi Clinia, quæ dixi, nunciauisti? Me. omnia. Ch.
 Quid ait? Me. gaudere adeo accepit, quasi qui cupiunt nuptias.
 Ch. Ha. ha. he. Me. qd risisti? Ch. serui uenere in mentem Syri
 Calliditates. Me. ita ne? Ch. uoltus quo hoim fingit scelus. Me.
 Gnatus qd se assimulat, latu id dicis? Ch. id. Me. iride istuc mihi
 Venit in mentem. Ch. ueterator. Me. magis si magis noris putes
 Ita rem esse. Ch. ain tu? Me. quin tu ausculta.
 Ch. mane. hoc prius scire expeto,
 Quid perdidideris. nam ubi desponsatam nunciasti filio,
 Continuo iniecisse uerba tibi Dromonem, scilicet
 Sponsæ uestem, aurum, ancillas, opus esse argentum ut dares. Me.
 Non. Ch. quid non? Me. non inquam.
 Ch. neq; ipse gnatus. Me. nihil profus Chreme,
 Magis unum etiam instare, ut hodie conficerent nuptiæ. Ch.
 Mira narras, quid Syrus meus? ne is quidem quicq; Me, nihil.
 Ch. Quâ ob rē? Me. nescio eqdē. sed te miror, q; alia tā plane scias.
 Sed ille tuus quoq; Syrus idem mire finxit filium,
 Vt ne paululum quidem suboleat amicam esse hanc Clinia. Ch.
 Quid ais? Me. mitto iam osculari atq; amplexari, id nihil puto.
 Ch. Quid est, quod amplius simuletur? Me. uah. Ch. quid est?
 Me. audi modo. Est mihi in ultimis p̄clauē ædibus quoddā retro.
 Huc est intro latus lectus, uestimentis stratus est. Ch.
 Quid postq̄ hoc est factū? Me. dictū ac factū, huc abiit Clitipho.
 Ch. Solus? Me. solus. Ch. timeo. Me. Bacchis consecuta est
 Illico. Ch. Sola? Me. sola. Ch. perii. Me. ubi abiire intro,
 Operuere hostium. Ch. hem, Clinia hæc fieri uidebat? Me. quid

HEAVTONTIMORVMENOS

Ni ꝛ mecu una simul. Ch. Filii amica e Bacchis Manedeme, occidi.
 Me. Quamobre ꝛ Ch. Decem dierum uix mihi est familia. Me.
 Quid istuc times ꝛ quod ille operam amico dat suo ꝛ Ch.
 Immo amica. Me. Si dat ꝛ Ch. An dubium id tibi est ꝛ
 Quenquam ne animo tam communi esse, aut leni putas,
 Qui se uidente amicam patiatu suam ꝛ Me. ah. ah. he.
 Quidni ꝛ quo uerba facilius dentur mihi. Ch.
 Derides ꝛ merito mihi nunc ego succenseo.
 Quot res dedere, ubi possem perferentiscere,
 (Ni essem lapis) quæ uidi ꝛ ue misero mihi, an ne illud haud
 Inultum, si uiuo, ferent. Me. Nõ tu te cohibes ꝛ non te respicis ꝛ
 Non tibi ego exempli satis sum ꝛ Ch. Præ iracundia
 Menedeme, non sum apud me. Me. Te ne istuc loqui ꝛ
 Nonne id flagitiumst te aliis consilium dare,
 Foris sapere, tibi non posse auxiliarier ꝛ Ch.
 Quid faciam ꝛ Me. id quod me fecisse aiebas parum
 Fac te esse patrem sentiat, fac ut audeat
 Tibi credere omnia, abs te petere & poscere,
 Ne quam aliam quærat copiam, ac te deserat. Ch.
 Immo abeat potius multo quo uis gentium,
 Quam hic per flagitium, ad inopiam redigat patrem,
 Nam si illi pergam suppeditare sumptibus
 Menedeme, mihi illæc uere ad rastris res redit. Me.
 Quot incommoda tibi in hac re capies nisi caues ꝛ
 Difficilem ostendis te esse, & ignoscas tamen
 Post, & id erit ingratu. Ch. ah nescis q̄ dolca ꝛ Me. Ut lubet.
 Quid hoc quod uolo. ut illa nubat nostro, nisi quid est
 Quod mauis ꝛ Ch. Immo & gener, & affines placent.

Me. Qu
 Quid ob
 Ch. Ah
 Nequid
 Duo talem
 Sed ita di
 Memea o
 Ch. Id mi
 Qui ob re
 Ch. Sigo ne
 Diffinit, te
 Ch. mitte,
 Hæc ne uis
 Hic ita ut
 Sed Syru.
 Adeo depe
 Qui sibi m
 Nõ (ita me
 CLITIP
 C. Iamb
 i
 Valgo id fa
 Cui sit. uer
 Nec ration
 Hic patrem
 Quicquid

Me. Quid dotis dicam te dixisse filio?
 Quid obticuiſti? Ch. Dotis? Me. Ita dico,
 Ch. Ah. Me. Chreme
 Nequid uereare, ſi eſt minus, nihil dos nos mouet. Ch.
 Duo talenta pro te noſtra ego eſſe decreui ſatis.
 Sed ita dictu opus eſt, ſi me uis ſaluum eſſe, & rem, & filium,
 Me mea omnia bona doti dixiſſe illi. Me. Quam rem agis?
 Ch. Id mirari te ſimulato, & illum rogato ſimul,
 Quā ob rem id faciā. Me. quin ego uero q̄ ob rem id facias nescio.
 Ch. Ego ne? ut eius animū, qui nunc luxuria & laſciua
 Diffiuit, retundā, & redigā, ut quo ſe uortat nesciat. Me. qd agis?
 Ch. mitte, ac ſine me in hac re gerere mihi morem. Me. ſino.
 Ita ne uis? Ch. ita. Me. fiat. Ch. Age iam ut uxorē accerſat, paret
 Hic ita ut liberus eſt æquom, dictis confutabitur,
 Sed Syrū. Me. quid eū? Ch. ego neſſi niuo adeo exornatum dabo,
 Adeo depexum, utq; dum uiuat, meminerit ſemper mei,
 Qui ſibi me pro ridiculo ac delectamento purat.
 Nō (ita me dii amēt) auderet hac facere uiduæ m̄ fieri, q̄ i me fecit.

CLITIPHO. MENEDEMVS. CHREMES. SYRVS.

¶ Iambici. Tetrametri. Trimetri pauci Trochaici admixti.

Ta ne tandem quaſo eſt Menedeme, ut pater

i Tam in breui ſpatio omnem deiecerit animū patris?

Qd̄ nam ob facin⁹? qd̄ ego tm̄ ſceleris admiſi miſer eſt

Vulgo id faciunt. Me. ſcio tibi eſſe hoc grauius multo, ac durius
 Cui ſit. uerum, ego haud minus ægre patior id, qui nescio,
 Nec rationem capio, niſi quod tibi bene ex animo uolo. Clit.
 Hic patrem aſtare aiebaſt. Me. eccū. Ch. qd̄ me incuſas Clitipho?
 Quicquid ego huius feci, tibi proſpexi, & ſtultitiæ tuæ.

M ii

Vbi te uidi animo esse omisso, & suauia in praesentia
 Quae essent prima habere, neq; consulere in longitudinem,
 Coepi rationem, ut neq; tu egeres, neq; ut haec posses perdere.

Vbi (cui decuit primo) tibi non licuit per te mihi dare,
 Abii ad proximos, tibi qui erant eis comisi, & credidi,
 Ibi tuae stultitiae semper erit praesidium Clitipho.

Victus, uestitus, quo in testum te receptes. Clit. Hei mihi. Chre.
 Satius est, qm te ipso herede haec possidere Bacchidem. Sy.
 Disperii, scelestus, quantas turbas conciuu insciens? Clit.

Emori cupio. Chre. prius quaeso discite quid sit uiuere.

Vbi scies, si displicebit uita, tum istoc utitor. Sy.

Here licet nec Chr. loqre. Sy. at tuto. Chr. loqre. Sy. qm ista prauietas
 Quae amentia est, quod peccaui id obesse huic? Chre. illicet

De hac re
 Vir: 2: C. 10.

Ne te admisce, nemo accusat Syre te. nec tu aram tibi

Neq; precatorem pararis. Sy. qd ais? Chre nihil succenseo, nec tibi,
 Nec huic, nec uos est aequom quod facio mihi. Sy.

Abiit, ac rogasse uellem. Clit. quid? Sy. unde mihi peterem cibum,
 Ita nos abalienauit, tibi iam esse ad sororem intellego. Clit.

Adeon rem redisse, ut periculum etiam famae mihi sit Syre? Sy.
 Modo liceat uiuere, est spes. Clit. quae? Sy. nos esurituros satis.

Clit. Irrides in re tanta, neq; me quicq; consilio adiuuas? Sy.

Immo, & ibi nunc sum, & usq; dudum id egi. dum loquitur pater.
 Et quantum ego intellegere possum. Clit. quid? Sy. non aberit logi.

Clit. Quid id ergo? Sy. Sic est, non esse te horum arbitror.

Clit. quid istuc Syre? Satis sanus es?

Sy. ego dicam quod est mihi in mente, tu diiudica.

Dum istis fuisti solus, dum nulla alia delectatio,

Quae propior esset te, indulgebant, tibi dadant. nunc filia

Postq est
 Est ueris
 Cli. No
 In peccat
 Solent est
 Sy. suspiti
 Si non est
 Aut scibis
 Sat recte ho
 Nang adu
 Facillime,
 Etiam haud
 Quid hoc a
 Miror non i
 Purg, cum
 P. F
 I
 Venire i me
 Rem unq ue
 At si rogit
 In qua re n
 Immo scis
 Oh, iniquu
 Non postu
 Facies? Ch
 Subdita se

Postq̄ est inuenta uera, inuenta est causa, qua te expellerent. Cli.
 Est uerisimile. Sy. an tu ob peccatum hoc esse illum iratū putas?
 Cli. Non arbitror. Sy. nunc aliud specta. Matres omnes filiis
 In peccato adintrices, & auxilio in paterna iniuria
 Solent esse, id non fit. Cli. uera dicis, quid ergo nunc faciā Syre?
 Sy. suspicionem istam ex illis quære, rem profer palam.
 Si non est uerum, ad misericordiam ambos adduces cito,
 Aut scibis cuius sis. Chr. recte suades, faciam. Sy.
 Sat recte hoc mihi nunc in mentem uenit.
 Nanq; adulescens q̄ in minima spe situs erit, tam
 Facillime, patris in leges conficiet suas.
 Etiam haud scio an ne uxorem ducat, at Syro nil gratiæ erit.
 Quid hoc autē est? senex exit foras, ego fugio, ob hoc qd̄ factū est.
 Miror non iussisse ilico arripi me. hinc nunc Menedemū
 Pergā, eum mihi precatorē paro, seni nostro fidei nihil habeo.

SOSTRATA.

CHREMES.

¶ Eiusdem rationis, præter Dimetrū unum.

p. Rofecto nisi caues tu homo, aliquid gnato ꝑficies malū
 Idq; adeo miror, quo mō tā ineptū qcq̄ potuerit tibi
 Venire ī mētē mi uir. Chr. oh, pergī m̄lier molesta eēt ullā ne ego
 Rem unq̄ uolui, quin tu in ea re mihi aduersatrix fueris Sostrata?
 At si rogitē iam qd̄ est qd̄ peccē, aut quā ob rē hoc faciā nescias,
 In qua re nunc tam confidenter restas stulta? So. ego nescio. Chr.
 Immo scis potius q̄ qdem redeat ad integrū hæc eadem oīo. So.
 Oh, iniquus es, qui me tacere de re tanta postules. Chr.
 Non postulo, iam loquere. nihilominus ego hoc faciam tū. So.
 Facies? Chr. uerū. So. nō uides q̄tum malū ex ea re excites?
 Subditū se suspicatur. Chr. subditum ain tur? So. certe inq̄ mi uir

M iii

HEAVTONTIMORVMENOS.

Ch. Cōfiterere tuū nō esse. So. ah, obsecro te, istuc nris inimicis fiet,
 Egon confitear meū nō esse filiū, qui sit meus? Ch.
 Quid metuis? nōne cū uelis cōiungas illū esse tuum? So.
 Quod filia est inuenta. Ch. Nō, sed quod magis credendum fiet,
 Id quod est consimilis tuis moribus,
 Convinces facile ex te natū. nam tui similis est probe.
 Nam illi nihil uitii est relictū, quin id itidem sit tibi.
 Tum præterea talem nisi tu, nulla pareret filium.
 Sed ipse egredis q̄ seuerus, rem cum uideas censeas.

CLITIPHO. SOSTRATA CHREMES. ¶ Eiusdem numeti.

I unq̄ ullū fuit tēpus mater cum ego uoluptati tibi

f. Fuerim dictus filius tuus tua uoluntate, obsecro

Eius ut memineris, atq; inopis nunc te miserescat mei,

Quod peto & uolo, parentes meos ut cōmonstres mihi. So.

Obsecro te mi gnate, ne istuc in animū inducas tuum,

Alienū esse te. Clit. Sum. So. Miseram me, hoccie q̄sisti obsecro?

Ita mihi atq; huic sis superstes, ut ex me atq; hoc natus es.

Et caue posthac (si me amas) unq̄ istuc uerbū ex te audiam. Ch.

At ego (si me metuis) mores caue in te esse istos sentiam. Clit.

Quos? Ch. Si scire uis ego dicam, gerro, iners, fraus, heluo,

Ganeo, damnosus, crede, & nostrum te esse credito. Clit.

Non sunt hæc iam parentis dicta. Ch. Non si ex capite sis meo

Saudus in Natus, itidem ut aiunt Mineruam esse ex Ioue. ea causa magis

Castro *Quilq; in ad:* Patiar Clitipho flagitiis tuis me infamē fieri. So.

Dii istuc phibeant. Ch. Deos nescio. ego qd̄ potero enitar sedulo,

Quæris id quod habes, parentes, quod abest nō quæris, patri

Quo modo obsequare, & ut serues quod labore inuenerit.

Non mihi per fallacias abducere ante oculos? pudet

Dicere hac praesente uerbum turpe, at te illud nullo modo
Facere piguit. Cli. Eheu, q̄ ego nunc totus displiceo mihi,
Quam patet, neq; quod principium incipiam ad placandū scio.

MENEDEMVS. CHREMES. CLITIPHO. SOSTRATA.

Aliquando hic fit **T**etrametri, & Septenarii.

Nimvero Chremes nimis grauius cruciat adulescētulū.

e Nimisq; inhumane, exeo ergo ut pacem cōciliē, optūe

Ipsos uideo. Ch. Ehem Menedeme, cur nō accersi iubes

Filiam, & quod dixi doris firmas? So. Mi. uir te obsecro

Ne facias. Clit. p̄ obsecro mihi ignoscas. Me. Da ueniam Chreme,

Sine te exorē. Ch. Egon. mea bona ut dem Bacchidi dono? sciens

Non faciam. Me. At id nos nō sinem⁹. Cli. Si me. uiuū uis pater,

Ignosce. So. age Chremes. Me. age q̄so, ne tā offirma te Chreme.

Ch. Quid istuc? uideo nō licere (ut coeperam) hoc pertēdere. Me.

Facis ut te decet. Ch. Ea lege hoc a deo faciam, si id faciat

Quod ego hūc æquom censeo. Cli. pater, omnia facia, impera. Ch.

Vxorem ut ducas. Clit. pater. Ch. nihil audio. Me. ad me recipio,

Faciet. Ch. nihil etiam audio ipm. Ch. perii. So. An dubitas Cliti-

pho? Ch. Immo utrum uult. Me. Faciet omnia.

So. Hæc dum incipias grauius sunt

Dumq; ignores, ubi cognorū, facilia. Ch. Faciam pater. So.

Gnate mi, ego pol tibi dabo puellā lepidam, quā tu facile ames,

Filiam Phanocrata nostri. Clit. Rufam uē illam uirginem?

Cesiam? & sparsa ore? adunco naso? non possum pater. Ch.

Eia ut elegans est, credas animū ibi esse. So. Aliam dabo. Clit.

Quid istuc? quandoquidē ducenda est, egomet habeo p̄pmodū

Quam uolo. So. nunc laudo te gnate. Clit. Archonidis filiam. So.

Perplacet. Cli. p̄ hoc nūc restat. Ch. qd? Clit. Syro ignoscas uolo,

Quid dicitur in comedia?

*Ego est aliquid aduersi
et pater per causa
placandi est illam ferre
et hoc loco.*

*Argote: si ipse hoc: et
quid agat plus se ipse ducenda
est illa: huius est
et ducenda facti quod est
habet et Augustus dicit
ducenda facti est p̄p̄t
et ipse ducenda: in eo
in eo et efficit.*
*De Alham:
Euleb: huius: et
Eellius: huius:
Ecau: in hoc:
et huius: huius:*

